

Tsyrfya Yuliya. Substantial Content of the Foreign Policy Identity: Concept of this Phenomenon and Its Nature. This article analyses the dichotomy of approaches to the studying of individual and group (collective) identities. It shows that, in accordance with the revival of international interactions and deepening of the globalization processes, the collective identity of communities has a key importance. The political identity can be considered as one of the varieties of such identity, and in the case of the actors of international relations, which realize clearly defined foreign policy lines while acting on the internationally arena, these are their foreign policy identities. It is defined the nature of foreign policy identity of the actors of international relations as a distinct category of the science of international relations. The article also proves the existence of the foreign policy identity as an integral characteristic of state and supranational actors of international relations which fulfill the official foreign policy courses.

Key words: foreign policy identity, supranational foreign policy identity, collective «Self», external «Others».

Стаття надійшла до редколегії
28.03.2013 р.

УДК 327.8:314.74:327.9(4)

Вікторія Чумакова

Сутнісний аналіз сучасної міграційної політики держави

Проаналізовано наукові роботи зарубіжних і вітчизняних дослідників міграційних процесів, визначено її сутність та основні функції. З огляду на пропоновані трактування наукових позицій щодо міграційної політики та переосмислення цього поняття, подано узагальнене уявлення про значення міграційної політики на сучасному етапі її розвитку. Виявлено, що немало дослідників подають міграційну політику як елемент національної політики, однак на сучасному етапі її слід розглядати як на державному рівні, так і на міжнародному, або поєднуючи ці поняття в одне. Окреслено стратегічні завдання міграційної політики: визначення основних напрямів, принципів і пріоритетів міграційної політики, удосконалення її законодавчого та інституціонального забезпечення, а також механізмів реалізації. Охарактеризовано основні функції міграційної політики в сучасних тенденціях міжнародного розвитку. Визначено функції національної й міжнародної міграційної політики.

Ключові слова: міграційна політика, міжнародна міграційна політика, міграція, еміграція, імміграція.

Постановка наукової проблеми та її значення. Свобода пересування є важливим чинником забезпечення загальних прав людини й громадянина, виступає необхідною умовою реалізації духовних, культурних, ділових та інших потенціалів особистості. Так само міграційна політика будь-якої країни відображає її потенціал та авторитет на міжнародному й внутрішньому рівнях. Відтак однією з умов успішної розбудови сучасної держави є визначення напрямів її міграційної політики спільно з постійним удосконаленням системи державного управління міграційними процесами відповідно до міжнародних стандартів у сфері реалізації прав людини. Це зумовлює актуальність дослідження міграційних процесів та основного шляху регулювання цих процесів – міграційної політики, яка стала однією з головних чинників соціального перетворення та розвитку всіх регіонів світу. Аналіз основних тенденцій, з'ясування сутності й визначення основних функцій міграційної політики дає змогу вдосконалити управління міграційними процесами в сучасних умовах.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Міграційним процесам присвячено чимало праць як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників. Серед них можна виділити роботи таких науковців, як Б. Горрансон, С. Ф. Денисюк, І. В. Івахнюк, В. А. Іонцев, О. А. Малиновська, Л. Мармора, В. М. Мойсеєнко, Т. П. Петрова, Л. Л. Рибаківський, А. У. Хомра. Однак стрімка динаміка міграційних змін потребує розвитку нових міграційних теорій і наукового обґрунтування сучасної міграційної політики. Щодо цього **актуальними** є аналіз і систематизація моделей міграційної політики та переосмислення на цій основі базових понять міграційної політики.

Мета нашого дослідження – узагальнення основних понять міграційної політики, уточнення її сутності, основних функцій і виокремлення нового бачення цього поняття в сучасних умовах. Відтак **завданнями** роботи є:

- систематизація основних теоретичних підходів до поняття міграційної політики;
- визначення основних функцій міграційної політики;
- визначення поняття міграційної політики в нових сучасних тенденціях.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. За ступенем та способом глобалізація по-різному впливає на різні країни світу, що обумовлює різницю в міграційній політиці й необхідність пошуку різних шляхів її вдосконалення. Міграційна політика кожної країни вже давно перетнула внутрішні межі держави та вийшла на зовнішній рівень регулювання. Ураховуючи це, звернемо увагу спочатку на великий спектр пропонованих трактувань і підходів до сутності, змісту та спрямованості міграційної політики.

Найпоширеніше трактування міграційної політики – це вплив держави на міграційні процеси через їх регулювання [1, с. 13]. В. М. Мойсеєнко вважає, що міграційна політика являє собою «сукупність заходів, що здійснюються державою з метою регулювання міграційних процесів, створення умов для реалізації інтелектуального і трудового потенціалу мігрантів, побудови демографічного правового суспільства, забезпечення належного соціально-економічного та демографічного розвитку, дотримання принципів захисту національних інтересів, безпеки і територіальної цілісності» [2 с. 130].

С. Ф. Денисюк міграційну політику розглядає як комплекс заходів, які належать до сфери державного управління й уключають процес прийняття рішень, що врегульований правовими нормами, контрольований представницькою владою та спрямований на впорядкування міграційних процесів [3]. О. А. Малиновська [4, с. 47] також вважає, що міграційна політика тісно пов'язана з національною. Міграційна політика, на її думку, – це система умов, способів і заходів управління міграційною рухливістю населення. Близьким до цього є визначення О. У. Хомри [5, с. 56]: міграційна політика – це комплекс розробок і заходів, спрямованих на формування необхідних потоків й інтенсивності міграції населення. І. В. Івахнюк дає таке тлумачення міграційної політики: це система засобів, за допомогою яких держава регулює потоки мігрантів для досягнення цілей, що відповідають інтересам розвитку суспільства [6, с. 158].

Узагальнюючи вищевикладене, можна зробити висновок, що міграційна політика розглядається в цих визначеннях лише як діяльність держави. Однак у сучасних умовах міграційна політика виходить за рамки суто національної політики, її слід розглядати в комплексі з міжнародною співпрацею. Так, відомий російський дослідник В. А. Іонцев міграційну політику розглядає крізь міжнародну призму та вважає, що вона являє собою систему політичних заходів, постанов, законодавчих актів й угод (спочатку – двосторонніх, а відтак – багатосторонніх) між державами щодо регулювання міграційних потоків [7, с. 78]. Загалом В. А. Іонцев вирізняє три рівні міграційної політики: міжнародний, регіональний і національний. Причому він розглядає ці рівні як наслідок розв'язання суперечностей. Міжнародний рівень представляє протиріччя між інтересами міжнародних організацій і національними інтересами окремих держав. Регіональний та міждержавний рівні виражають суперечності між тенденцією лібералізації міграційних режимів в інтеграційних регіональних союзах і посилення міграційної політики стосовно громадян, які не належать до угруповань цих держав. Національний рівень визначає протиріччя між демографічними й економічними інтересами, з одного боку, і міркуваннями політичної та соціальної безпеки – з іншого. Для розв'язання цих суперечностей цікавим є визначення «міграційної політики» російським демографом Л. Л. Рибаківським, який вважає, що «міграційна політика являє собою систему загальноприйнятих на рівні управління ідей і концептуально об'єднаних засобів, за допомогою яких насамперед держава, а також її суспільні інститути, дотримуючись визначених принципів, що відповідають конкретним історичним умовам країни, припускають досягнення цілей, адекватних як цьому, так і наступному етапу розвитку суспільства» [8, с. 167].

Тому, на нашу думку, найбільш адекватними сучасним умовам є теоретичні підходи, які поєднують національний і міжнародний контексти – відповідність законодавства у сфері міграції нормам міжнародного права, захисту прав людини, співвідношення інтересів держави й особистості, демографічний чинник. Наприклад, під міграційною політикою Б. Горрансон розуміє політику, яка реагує на переміщення людей із країни в країну. Тобто вона має справу як із в'їздом у країну, так і з виїздом із неї, а також тими, кому дозволено залишитися в країні [9, с. 34]. На думку Л. Мармора, міграційна політика – це насамперед відносини та поєднання інтересів держави, суспільства й людини стосовно розв'язання проблем щодо перетину кордонів (внутрішніх і зовнішніх) та співвідношенням прав мігрантів і місцевого населення [10, с. 13]. Т. П. Петрова вважає, що міграційна політика – це система правових, фінансових, адміністративних й організаційних заходів держави та недержавних установ стосовно регулювання міграційних процесів із позицій міграційних пріоритетів, кількісного та якісного складу міграційних потоків, їх соціальної, демографічної та економічної структур [11, с. 6].

Міграційна політика здійснюється державою, регіональними й іншими угрупованнями, міжнародними організаціями. Тобто, вона має і національний, і міжнародний характер. Отже, на національному рівні міграційна політика здійснюється державою на основі законодавства, яке передбачає інтереси суспільства і його окремих членів. Міграційна політика держави є сукупністю теоретичних положень, цілей та завдань, засобів і методів щодо регулювання внутрішніх та міждержавних процесів переміщення населення. Її характер і спрямованість визначаються соціально-економічною стратегією держави, а також змістом зовнішньої політики на певному етапі розвитку. Зміст державної міграційної політики визначається сукупністю правових, економічних, політичних, демографічних, військових та інших факторів, що забезпечують інтереси й національну безпеку держави. Основні функції державної міграційної політики здійснюється через формування механізму її реалізації, що включає набір методів, заходів, за допомогою яких забезпечується досягнення поставлених цілей і завдань, які передбачають:

- 1) інституційне забезпечення реалізації міграційної політики;
- 2) правове забезпечення міграційної політики;
- 3) програмний підхід в управлінні міграції.

Міжнародна ж міграційна політика реалізує більш жорсткі вимоги до регулювання потоків мігрантів за обсягом, національним і професійним складом. На цьому рівні вона проявляється в діяльності міжнародних організацій, таких як ООН (Організація об'єднаних націй), МОП (Міжнародна організація праці) та МОМ (Міжнародна організація з питань міграції). Завдання міжнародної міграційної політики полягає в гуманізації процесів міграції заради всезагального блага.

Міжнародні організації намагаються надавати послуги та представляти консультації урядам і мігрантам. Наприклад, МОМ тісно взаємодіє з урядовими та неурядовими організаціями. До її складу входить 146 держав-членів, а також 13 країн, що мають статус спостерігача [12]. Однією з держав-членів є Україна. У статуті МОМ підкреслюється, що міграційні процеси пов'язані з економічним, соціальним, культурним розвитком, а також із правами людей на свободу пересування. Основні функції з регулювання міграції МОМ здійснює за такими напрямками:

- 1) міграція та розвиток;
- 2) сприяння міграції;
- 3) регулювання міграції;
- 4) вимушена міграція.

Основними напрямками міжнародної міграційної політики є безпосередня допомога переселенцям у процесі переселення й інтеграції на нових місцях проживання, організація надзвичайних заходів допомоги переселенцям, технічна та експертна допомога в управлінні міграцією й розробці законодавства, удосконалення прикордонного та імміграційного контролю, протидія торгівлі людьми, у тому числі жінками й дітьми з метою сексуальної експлуатації, проведення інформаційних кампаній із попередження незаконної міграції, науково-дослідницькі роботи, спрямовані на розв'язання проблем у сфері міграції, медична допомога мігрантам, допомога в добровільному поверненні мігрантів тощо. Заходи міжнародної міграційної політики, які охоплюють ці напрями, спрямовані, насамперед, на сприяння розвитку міжнародного міграційного законодавства, організацію дискусій і підготовку рекомендацій із питань міграційної політики, захист прав мігрантів, вирішення питань охорони здоров'я та захисту прав жінок у зв'язку з процесами міграції.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Узагальнення вищесказаного зводиться до такого. Більшість визначень міграційної політики мають надто вузький характер і не розкривають її суті. Немало дослідників подають міграційну політику як елемент національної політики. Однак більшість розглядає міграційну політику і як державну, і як міжнародну, або поєднуючи ці поняття в одне. Отже, міграційна політика – це комплекс законодавчих, нормативно-правових, організаційних, економічних заходів регулювання, які безпосередньо реалізують національні інтереси держави як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях, а також на рівні міждержавних (регіональних) угруповань та міжнародних організацій. Виходячи з цього, стратегічними завданнями держав і міжнародних організацій у плані міграційної політики є визначення основних напрямів, принципів та пріоритетів міграційної політики, удосконалення її законодавчого й інституціонального забезпечення, а також механізмів реалізації. Відтак основними функціями міграційної політики є:

- функція національної міграційної політики (передбачає необхідність створення регулювальних міграційних органів і відповідного законодавства, прийняття нормативних актів регулю-

вання внутрішньої міграції, імміграції та еміграції населення країни, державних програмних документів, визначення цілей і завдань у сфері міграції);

- функція регулювання міжнародних міграційних процесів (передбачає створення та розвиток міграційної політики на міжнародному рівні для її регулювання, аспекти регіонального й міжнародного співробітництва, розробку єдиної міграційної політики в межах міжнародних організацій).

Джерела та література

1. Мосьондз С. О. Державна міграційна політика в сучасній Україні (адміністративно-правовий аспект) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Мосьондз Сергій Олександрович. – К., 2003. – С. 199.
2. Моисеенко В. М. Некоторые вопросы управления миграционными процессами населения / В. М. Моисеенко // Вопросы теории и политики народонаселения. – М. : [б. и.], 1970. – С. 130–140.
3. Денисюк С. Ф. Напрямки розвитку міграційної політики в Україні [Електронний ресурс] / С. Ф. Денисюк. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-3/08Dsfpyu.Pdf>
4. Малиновська О. А. Міграційна ситуація та міграційна політика в Україні / О. А. Малиновська ; Нац. ін-т стратегічних дослідж. – К. : [б. в.], 1997. – 68 с.
5. Хомра А. У. Миграция населения: вопросы теории, методики исследования / А. У. Хомра. – К. : Наук. думка, 1979. – 146 с.
6. Ивахнюк И. В. Международная трудовая миграция : [учеб. пособие] / И. В. Ивахнюк. – М. : ТЕИС, 2005. – С. 288.
7. Алешковский И. А. Тенденции международной миграции в глобализирующемся мире / И. А. Алешковский, В. А. Ионцев // Век глобализации. – 2008. – Вып. 2. – С. 77–87.
8. Рыбаковский Л. Л. Миграция населения : прогнозы, факторы, политика / Леонид Рыбаковский ; отв. ред. Т. И. Заславская ; АН СССР, Ин-т социол. исслед. – М. : Наука, 1987. – 143 с.
9. Горрансон Б. Составные элементы национальной миграционной политики / Б. Горрансон // Миграция и миграционная политика : материалы семинара (Москва, 13–17 июля 2007 г.). – М. : МОМ, 2007. – С. 42–46.
10. Мармора Л. Миграция в контексте социально-экономической политики / Л. Мармора // Миграция и миграционная политика : материалы семинара (Москва, 13–17 июля 2007 г.). – М. : МОМ, 2007. – С. 37–41.
11. Петрова Т. П. Концепція державної міграційної політики України: цільова орієнтація і основні напрямки / Т. П. Петрова. – К. : [б. в.], 1991. – С. 27.
12. Организация Объединенных Наций в Российской Федерации [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.unrussia.ru/ru/agencies/mezhdunarodnaya-organizatsiya-po-migratsii-mom>

Чумакова Виктория. Существенный анализ современной миграционной политики государства.

Проанализированы научные работы зарубежных и отечественных исследователей миграционных процессов, определены её сущность и основные функции. Учитывая предлагаемые определения научных позиций миграционной политики и переосмысление этого понятия, представлено обобщенное представление о значении миграционной политики на современном этапе её развития. Обнаружено, что немало исследователей представляют миграционную политику как элемент национальной политики, однако на современном этапе её следует рассматривать как на государственном уровне, так и на международном, или сочетая эти понятия в одно. Определены стратегические задачи миграционной политики: определение основных направлений, принципов и приоритетов миграционной политики, совершенствование её законодательного и институционального обеспечения, а также механизмов реализации. Охарактеризованы основные функции миграционной политики в современных тенденциях международного развития. Определены функции национальной и международной миграционной политики.

Ключевые слова: миграционная политика, международная миграционная политика, миграция, эмиграция, иммиграция.

Chumakova Victoria. The Essential Analysis of the State Modern Migration Policy. We have analyzed scientific works of foreign and native researchers of migration processes, defined their essence and main functions. Taking into account presented definitions of scientific positions of migration policy and rethinking of this notion, it was presented the generalized notion about definition of migration on the modern stage of its development. It was found out that many researchers present migration policy as an element of national policy, but on the modern stage it must be examined both on state and international level or combining these notions. We have defined strategic tasks of migration policy: defining of main areas, principles and priorities of migrational policy, improvement of its legislative and institutional support, and mechanisms of realization. We have given characteristics to the main functions of migration policy in modern tendencies of international development. It was defined the functions of national and international migration policy.

Key words: migration policy, international migration policy, migration, emigration, immigration.

Стаття надійшла до редколегії
26.03.2013 р.